

Dragana Špica

Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli

Ul. Negrijeva 6, HR-52100 Pula

<https://orcid.org/0000-0003-1008-2700>dragana.spica@unipu.hr

GRAMATIČKA KATEGORIJA GLAGOLSKOG STANJA U JAPANSKOM JEZIKU

U radu se na temelju dosadašnjih istraživanja sustavno definira gramatička kategorija glagolskoga stanja u japanskom jeziku i opisuje sedam podvrsta ove kategorije: pasiv (direktni i indirektni, i pasiv vlasnika kao podvrsta indirektnog), kauzativ, posibilitiv (potencijal), spontana konstrukcija, recipročna konstrukcija, leksičko stanje (parovi neprijelaznih i prijelaznih glagola), te perifrastična konstrukcija *te aru* za posljedično stanje. Zatim je provedena analiza navedenih sedam podvrsta glagolskog stanja uzimajući u obzir sedam kriterija prototipnosti kategorije glagolskog stanja koje predlaže Polančec (2015). Analiza pokazuje da su pasiv i kauzativ središnji članovi kategorije, dok posibilitiv (potencijal) i *te aru* tvore prijelaznu zonu, a spontana konstrukcija, recipročna konstrukcija i leksičko stanje smješteni su na periferiji. Također se ukazuje na kompleksnost pasiva u odnosu na ostale jezike i ostala glagolska stanja. Rad uspostavlja temelj za dalja kontrastivna istraživanja u vezi s japanskim jezikom.

1. Uvod

Cilj je ovog rada analizirati gramatičku kategoriju glagolskog stanja u japanskom jeziku iz perspektive prototipnosti imajući u vidu kriterije koje navodi Polančec (2015). U odjeljcima koji slijede analizom su obuhvaćeni pasiv, kauzativ, posibilitiv (potencijal), spontana konstrukcija, recipročna konstrukcija, leksičko stanje (parovi neprijelaznih i prijelaznih glagola) i *te aru* konstrukcija. Na kraju se daje tablični pregled analiziranih vrsta glagolskog stanja u japanskom.

Najprije ćemo dati nekoliko napomena o morfologiji i sintaksi japanskog. Japanski jezik pripada skupini aglutinativnih jezika s osnovnim redom riječi subjekt – objekt – glagol (SOV). Oblik glagola nije obilježen s obzirom na lice, rod ili broj, a osobne se zamjenice po pravilu izostavljaju, kao i dopune (često na poziciji subjekta ili objekta) podrazumijevane kontekstom. Na glagol se nadodaju sufiksi specijaliziranog značenja pa se, primjerice, od glagola *aisuru* ‘voljeti’ može tvoriti predikat *ais-are-tsuzuke-te-iru-darō* ‘vjerojatno će nastaviti biti voljen’, pri čemu je najprije obilježena kategorija stanja (*-(r)are-*), zatim leksički aspekt (*-tsuzuke-* ‘nastaviti’), gramatički aspekt koji također izražava trajnost (*-tei-*), neprošlo vrijeme (*-(r)u-*), te element gramatičke kategorije modalnosti (Nitta 1997a, 2017: 37), ovdje specifično tzv. kognitivne modalnosti za izražavanje pretpostavke (*-darō*). U morfosintaktičkom smislu bitan je redosljed ovih kategorija, a u morfološkom bitno je koji sufiks se nadovezuje na koju osnovu glagola, te koji oblik glagola stoji ispred imenice, a koji na kraju rečenice i sl. Padežni odnosi izražavaju se padežnim postpozitivnim česticama. Ključne su čestice *ga* za nominativ, *o* za akuzativ i *ni* koja izražava dativ, pri čemu one imaju i druga značenja. One obilježavaju imenske skupine koje predstavljaju obavezne dopune glagolskih predikata. Čestica *wa* izražava temu, ali ne i padež, i može stajati umjesto *ga*, *o*, i nekim slučajevima *ni*. Detaljnije o osobinama japanskog jezika pogledati Srdanović i Špica (2022).

1.1. Metodologija

U metodološkom smislu rad se rukovodi niže navedenim elementima za ocjenjivanje prototipnosti glagolskog stanja koje predlaže Polančec (2015), a primjeri su uglavnom preuzeti iz postojeće lingvističke literature o glagolskom stanju u japanskom jeziku, ponajviše iz referentne gramatike suvremenoga japanskog jezika (NKBK 2009). Polančec (2015: 117) definira glagolsko stanje iz tipološke perspektive pomoću sljedeća tri bitna kriterija, a to su: (1) promjena odnosa između sintaktičke i semantičke strukture, to jest, između sintaktičkih relacija kao što su subjekt i objekt i njihovih odgovarajućih semantičkih uloga, kao što su vršitelj i trpitelj radnje. Primjerice, u pasivnoj rečenici *Knjiga je pročitana*, subjekt je trpitelj radnje odgovarajuće aktivne rečenice; (2) morfološka obilježenost dane promjene (afiksom, klitikom ili posebnom sintaktičkom konstrukcijom). U hrvatskom perifrastičnom pasivu, čiji je primjer upravo naveden, takva promjena obilježena je s jedne strane glagolskim oblikom – upotrebljava se glagolski pridjev trpni, a s druge strane upotrebljava se pomoćni

glagol *biti*. Takav se pasiv naziva perifrastičnim upravo stoga što u njegovoj tvorbi sudjeluje pomoćni glagol, a to će biti slučaj i kod određenih vrsta glagolskog stanja u japanskom. S druge strane, u *se*-pasivu klitika je ta koja obilježava pasivnu rečenicu, npr. *Ova knjiga se čita.*; (3) promjena valentnosti odnosno broja sudionika u odnosu na odgovarajuću aktivnu rečenicu. U navedenim dvama pasivnim rečenicama valentnost se smanjuje za jedan jer je vršitelj radnje odsutan, a ako bi se javio u rečenici, ne bi predstavljao dopunu glagola, nego neobavezni dodatak. Polančec (2015: 124) također dodaje još četiri kriterija zbog preciziranja je li dana konstrukcija prototipna u većoj ili manjoj mjeru, a to su: (4) odsutnost promjene značenja glagola; (5) produktivnost; (6) širina primjene na glagolske razrede (semantička ograničenja) i (7) gramatikaliziranost pomoćnoga glagola.

1.2. Glagolsko stanje u japanskom

Japanski jezik ima veoma bogato razvijenu gramatičku kategoriju glagolskog stanja, o kojoj postoji obimna literatura (v. Okutsu 1984, Suzuki 1972, Kuno 1973, Teramura 1982, 1984, Shibatani 1985, 1990, 2000, Nitta 1991, 1997a, 1997b, NKBK 2009, Kishimoto i dr. 2015, Kawamura 2004, Hayatsu 2000, 2019, Ishizuka 2017). Od radova na bliskosrodnim jezicima treba spomenuti i istraživanja Shigemori Bučar (2007) i Glumac (2015, 2019). U ovom se radu želi opisati glagolsko stanje u japanskom jeziku uz osvrt na to što su prototipni članovi te gramatičke kategorije.

Kategorija glagolskoga stanja (*tai, voisu*) u suvremenoj se japanskoj lingvistici opisuje kao sustav morfosintaktičnih sredstava kojim se bira što će u rečenici zauzeti mjesto subjekta, pa stoga izravno odražava govorničku perspektivu. Noda (1997: 84) ističe da je stanje gramatička kategorija koja određuje koga staviti u nominativ te pokazuje kako japanski često promiče sudionika koji je psihološki bliži govorniku.

U središtu kategorije stanja nalaze se aktivne rečenice kao neobilježeni oblik izražavanja, a prototipni su obilježeni oblici pasivne i kauzativne rečenice (NKBK 2009: 207). Pogledajmo primjer aktivne (1a) i pasivne rečenice (1b). Specifično, ovdje je naveden primjer direktnog pasiva, u kojem trpitelj radnje, koji je bio objekt aktivne rečenice označen akuzativnom česticom *o*, postaje subjekt označen nominativnom česticom *ga*, a vršitelj radnje, koji je u aktivnoj

imao nominativnu česticu *ga*, biva obilježen dativnom česticom *ni*¹. Na glagol se dodaje morfem *-(r)are-*.

1a.	<i>Yamada ga</i>	<i>Tanaka o</i>	<i>sasot-ta.</i>	(aktiv)
	Yamada NOM	Tanaka ACC	pozvati-PAST	
	‘Yamada je pozvao Tanaku.’			
1b.	<i>Tanaka ga</i>	<i>Yamada ni</i>	<i>sasow-are-ta.</i>	(pasivno stanje, direktni pasiv)
	Tanaka NOM	Yamada DAT	pozvati- <i>(r)are-</i> PAST	
	‘Tanaka je pozvan od Yamade.’			

Osim gramatičkog stanja u kojem postoji kontrast između aktivne rečenice i rečenice u odgovarajućem stanju postoji i leksičko stanje (Teramura 1982: 210), koje nalazimo u parovima značenjski i morfološki povezanih neprijelaznih i prijelaznih glagola.

U ovom radu najprije ćemo detaljno promotriti (1) pasiv, a zatim ćemo u osnovnim crtama opisati (2) kauzativ, (3) posibilitiv (potencijal), (4) spontanu konstrukciju, (5) recipročnu konstrukciju, (6) leksičko glagolsko stanje, tj. morfološki povezane parove neprijelaznih i prijelaznih glagola te (7) perifrastričnu konstrukciju *se aru* koja izražava posljedicu radnje.

2. Pasiv u japanskom jeziku

2.1. Funkcija pasiva i temeljna podjela

Pasiv je tema o kojoj postoji iznimno opsežna literatura i u okviru tradicionalne japanske lingvistike i u okvirima teorijske lingvistike (Kuno 1973, 1983, 1990, Kuroda 1979, Teramura 1982, Okutsu 1984, Suzuki 1996, Nitta 1997a, Hoshi 1999, Shibatani 1985, 1988, 1990, Ishizuka 2017, Hayatsu 2019, 2020, NKBK 2009).

Istraživanja o pasivu u japanskom jeziku pokazuju da odabir pasivnoga glagolskog oblika nije samo promjena valentnosti ili morfološka operacija, nego i način da se uskladi iskaz s perspektivom odnosno točkom gledišta govornika ili

¹ Treba imati u vidu da su termini kao „dativna čestica“ aproksimativni jer svaka čestica ima više značenja. Tako *ni* može označavati i lokaciju, ali i izvor odnosno porijeklo kao dopuna glagola *morau* ‘dobiti’.

protagonista. Kuno (1990) navodi empatijsku hijerarhiju čovjek > živo > neživo i pokazuje da se pasiv koristi da bi govornik naglasio trpitelja kao osobu koja mu je bliska po nečemu. Bitna je funkcija japanskih pasivnih rečenica izražavanje aficiranosti subjekta, odnosno trpljenje utjecaja ili zahvaćenost utjecajem neke radnje ili situacije.

Temeljna je sintaktička podjela pasiva na direktni i indirektni pasiv (Teramura 1982: 215), pri čemu je kriterij podjele broj sudionika realiziranju značenja pasivne rečenice (sudionik ovdje može biti i stvar). Ako je broj sudionika u pasivnoj jednak kao u aktivnoj rečenici, onda je to direktni pasiv (što ne znači nužno da su svi oni izraženi i u pasivnoj rečenici), a ako se broj sudionika povećava, govorimo o indirektnom pasivu. Istaknuta podskupina indirektnog pasiva jest pasiv vlasnika u kojem je subjektivna imenica vlasnik predmeta radnje. U toj podskupini indirektnog pasiva postoji odgovarajuća aktivna rečenica u kojoj se javlja i imenica koja označava vlasnika. U sljedeća tri pododjeljka pogledat ćemo svaku od te tri vrste redom.

2.1.1. *Direktni pasiv*

Direktni pasiv, naveden u primjeru (1), često nalazimo i u drugim jezicima uključujući hrvatski. U ovom pododjeljku fokusirat ćemo se na padežne čestice kojima se obilježava vršitelj radnje u pasivu. U (2) vidimo glagol verbalne komunikacije s direktnim i indirektnim objektom. Kod glagola verbalne komunikacije, prenošenja informacija i sl. vršitelj radnje obično je označen dativnom česticom *ni*, no može biti označen i ablativnom česticom *kara* 'od'.

2a.	<i>Yamada ga</i>
Yamada NOM
<i>it-ta.</i>
reći-PAST
'Yamada je Tanaki rekao istinu.'	<i>Tanaka ni</i>
Tanaka DAT
(aktiv)	<i>hontō no</i>
istina GEN	<i>koto o</i>
stvar ACC
2b.	<i>Tanaka ga</i>
Tanaka NOM
<i>iw-are-ta.</i>
reći-(r)are-PAST
'Tanaki je rečena istina od Yamade.'	<i>Yamada {ni / kara}</i>
Yamada {DAT/ABL}
(pasiv)	<i>hontō no</i>
istina GEN	<i>koto o</i>
stvar ACC

Kod glagola stvaranja kao u primjeru (3) ne može se upotrebljavati dativna čestica *ni* uz vršitelja radnje, kao ni ablativna čestica *kara*, nego je obavezna složena čestica *niyotte* (NKBK 2009: 222). Ona ima značenje objektivno shvaćenog sredstva, instrumentala, uzroka, te ekvivalent može biti ‘od’, ‘putem’, ali i ‘zahvaljujući’. Napomenimo još da često postoji više mogućih inačica, a *niyotte* često dodaje dimenziju objektivnosti i formalnosti. Primjer (3) iz NKBK (2009: 223) upravo pokazuje da je pasiv s *ni* negramatičan. U (3b) čestica *wa* izražava temu istovremeno zamjenjujući nominativnu česticu *ga*.

- 3a. *Murasaki Shikibu ga Genji monogatari o kai-ta.* (aktiv)
 Murasaki Shikibu NOM Genji monogatari ACC napisati-PAST
 ‘[Spisateljica] Murasaki Shikibu napisala je [roman] *Genji monogatari*.’
- 3b. Genji monogatari wa Murasaki Shikibu {**ni* / *niyotte*}
 Genji monogatari TOP Murasaki Shikibu {**ni* / *niyotte*}
 kak-are-ta. (pasiv)
 napisati-(r)are-PAST
 ‘*Genji monogatari* je napisan od Murasaki Shikibu.’

Teramura (1982: 226) daje pregled (tablica 1) obilježavanja vršitelja radnje u direktnoj pasivnoj rečenici kod prijelaznih glagola koji idu s česticama *ga* i *o* i izražavaju vršenje utjecaja (*hatarakikake*).

Vrsta vršenja utjecaja koju glagol izražava	Primjeri	Čestica kojom se obilježava vršitelj radnje u pasivnoj rečenici		
		<i>ni</i> (dativ)	<i>kara</i> (ablativ)	<i>niyotte</i>
1. Vršenje fizičkog i mentalnog utjecaja	<i>korosu</i> ‘ubiti’, <i>sodateru</i> ‘odgojiti’	da	ne	katkad
2. Djelovanje emocije i osjećaja	<i>aisuru</i> ‘voljeti’, <i>kirau</i> ‘mrziti’	da	da	ne
3. Stvaranje	<i>tateru</i> ‘izgraditi’, <i>tsukuru</i> ‘napraviti’	ne	ne	da

Tablica 1. Obilježavanje vršitelja radnje u pasivnoj rečenici s glagolom vršenja utjecaja, prilagođeno prema Teramura (1982: 226).

O obilježavanju vršitelja radnje u pasivnoj rečenici vidjeti i NKBBK (2009: 221–225).

Dat ćemo sad još nekoliko napomena o čestici *niyotte*. Ta čestica donosi nijansu sredstva i višu razinu formalnosti te se uglavnom upotrebljava u pisanom jeziku za razliku od govornog (NKBBK 2009: 223). Kinsui (1997: 764) navodi primjer: *??Uranawa no ana wa John no kaiinu niyotte horareta*. (‘Rupa u dvorištu iza kuće iskopana je od strane Johnova psa ljubimca.’) kao neadekvatan zbog stilske nekompatibilnosti formalnog *niyotte* sa sadržajem rečenice. Glagol *horu* ‘(is) kopati’ tipičan je glagol stvaranja čiji bi pasiv išao uz *niyotte* (v. 3b i tablicu 1) te bi se očekivalo da je rečenica prihvatljiva, ali – kao što vidimo – nije. Nijansa sredstva svakako ima veze s tim što se ta čestica može javiti i u aktivnim rečenicama u značenju instrumentala koje se inače izražava česticom *de*, npr. *Maruta o dendō yokogiri niyotte setsudan suru*. (‘Prerezati deblo električnom pilom’) (NKBBK 2009:78).

O čestici *niyotte* u kontekstu pasiva pisao je Kinsui (1997). On analizira pasiv iz dijakronijske perspektive navodeći argumente u prilog tvrdnji da pasiv s *niyotte*² nije autohtoni pasiv japanskog jezika, nego da je nastao za potrebe prevođenja nizozemskih tekstova na japanski u kontekstima pasivnih konstrukcija u kojima se *ni* ne bi moglo upotrijebiti, primjerice, upravo kod glagola stvaranja *kaku* ‘(na)pisati’, *tateru* ‘(iz)graditi’, *konryū suru* ‘podići, izgraditi’. Daje i argumente protiv teze koja je prije toga bila zastupljena u japanskom jezikoslovlju da pasivne rečenice s neživim subjektom nisu autentično japanske. On pokazuje naprotiv da se takvi primjeri jesu pojavljivali u starojapanskom, premda rijetko.

2.1.2. Indirektni pasiv

Indirektnim pasivom izražava se da subjekt, osoba obilježena nominativom, trpi utjecaj, po pravilu negativan³, neke situacije u kojoj ne sudjeluje direktno. Drugim riječima, referent subjekta ovakve rečenice nije trpitelj radnje odgovarajuće aktivne rečenice, niti sudjeluje direktno u realizaciji radnje na koji drugi način. Utjecaj koji se ovdje spominje stvar je doživljaja i percepcije subjekta pasivne rečenice. Kod ovog tipa pasiva ne postoji odgovarajuća aktivna rečenica koja obuhvaća sudionike izražene pasivnom. U indirektnom pasivu valentnost se

² Pasiv s *niyotte* kao posebnu vrstu pasiva izdvaja Kuroda (1979) (v. Hoshi 1999: 195).

³ NKBBK (2009) navodi *kaze ni fukareru* doslovno ‘biti puhan od vjetra’ odnosno, ‘osjećati kako nekom vjetar na ugodan način puše u lice’, kao rijedak primjer indirektnog pasiva s pozitivnim značenjem.

povećava, a subjekt s nominativnom česticom *ga* ima ulogu primatelja utjecaja ili doživljavača utjecaja (jap. *jueisha*, eng. *affectee* ili *affected experiencer*), v. Kishimoto i dr. (2015: 776). Takav pasiv naziva se i pasivom smetnje (*meiwaku ukemi*) ili adverbativnim pasivom. Važno je naglasiti da je taj pasiv veoma produktivan te da se tu javljaju i prijelazni i neprijelazni glagoli, uključujući one s niskom razinom samokontrolabilnosti, npr. *furu* ‘padati’ (za kišu, snijeg), *shinu* ‘umrijeti’ (NKBBK 2009: 239). Samokontrolabilnost (Nitta 1991) značenjska je dimenzija prisutna kod japanskih glagola koja se manifestira ograničenjem tvorbe pojedinih oblika za određene glagole. Ograničenje se javlja kod oblika za izražavanje volje i namjere te imperativa. Primjerice, glagol *wakaru* ‘razumjeti’⁴ ne može se koristiti u obliku **wakarō* ‘hoću razumjeti’ ili **wakare* ‘razumij’, a ista je situacija s glagolima u posibilitivu, npr. od *nomeru* ‘moći piti’ ne može se graditi **nomeyō* ‘hoću moći piti’ ili *numero* ‘uzmogni piti’.

Subjekt odgovarajuće aktivne rečenice u pasivnoj može biti markiran samo česticom *ni*, a nikako *niyotte*. Budući da se u indirektnom pasivu povećava valentnost, može se postaviti pitanje zbog čega se on ne smatra kauzativom. Treba naglasiti da se pri promatranju razlika između pasiva i kauzativa ne uzima u obzir samo povećavanje ili smanjivanje valentnosti, nego i značenje. Prototipni pasiv u japanskom karakterizira trpljenje utjecaja te subjekt rečenice, najčešće živo biće, koji trpi utjecaj. Živi subjekt u pasivu može biti zahvaćen situacijom do koje je došlo bez posredovanja ili djelovanja bilo čije volje, kao što je situacija padanja kiše. Kiša je tu obilježena kosim padežom, dativnom česticom *ni*. S druge strane, bitna je odlika prototipnog kauzativa što postoji kauzator kao biće s voljom koje djeluje na druga bića provodeći svoj utjecaj.

4a.	<i>Ame ga</i>
Kiša NOM
‘Padala je kiša.’	<i>fut-ta.</i>
padati-PAST	(aktiv)
4b.	<i>Tanaka ga</i>
Tanaka NOM
‘Tanaka je pokisao.’	<i>ame {ni / *niyotte}</i>
kiša {DAT / *niyotte}	<i>fur-are-ta.</i>
padati-(r)are-PAST
(indirektni pasiv)

⁴ Što se tiče glagola *wakaru* dodajmo ipak da prijevod ‘razumjeti’ zapravo ne odražava dovoljno precizno njegovo značenje. Naime, kao i kod glagola u posibilitivu, subjekt je obilježen dativnom česticom *ni*, a predmet razumijevanja obilježen je nominativnom česticom *ga*, pa je preciznija parafraza ‘u meni dolazi do razumijevanja’, gdje je subjekt doživljavač. U tom slučaju neće nam djelovati čudno što voljni oblik i imperativ ne dolaze u obzir. S druge strane, prijelazni glagol *rikai suru* ‘razumjeti’ može se bez problema javiti u voljnom obliku i u imperativu jer mu je subjekt vršitelj radnje obilježen česticom *ga*. U japanskom ‘(ame ga) *furu*’ zvuči čudno i u voljnom obliku i u imperativu, dok se u hrvatskom može reći *padaj kišo* iako se to shvaća kao personifikacija.

- 5a. *Musuko ga shin-da.* (aktiv)
 (Moj) sin NOM umrijeti-PAST
 ‘(Moj) sin je umro.’
- 5b. *Tanaka ga musuko ni shin-are-ta.* (indirektni pasiv)
 Tanaka NOM sin DAT umrijeti-(r)are-PAST
 ‘Tanaki je umro sin.’

U (4b) vidimo da je subjekt zahvaćen utjecajem situacije (4a), a u (5b) situacijom (5a). Zamjećujemo da japanski indirektni pasiv ovdje odgovara rečenici s dativom štete u hrvatskom. Primjer (6) obuhvaća glagol kretanja *iku* ‘ići, doći’.

- 6a. *Yamada ga saki ni it-ta.* (aktiv)
 Yamada NOM prije stići-PAST
 ‘Yamada je stigao prvi (prije nekoga).’
- 6b. *Tanaka ga Yamada ni saki ni ik-are-ta.* (indirektni pasiv)
 Tanaka NOM Yamada DAT prije stići-PAST
 ‘Tanaku je prestigao Yamada.’

U toj rečenici Tanaka prima ili percipira da prima negativan utjecaj od situacije u (6a).

U rečenici (7) u pitanju je prijelazni glagol *kaku* ‘pisati’. Taro prima neizravni utjecaj od situacije u aktivnoj rečenici (8a).

- 7a. *Yamada ga ronbun o kai-ta.* (aktiv)
 Yamada NOM rad ACC napisati-PAST
 ‘Yamada je napisao rad.’
- 7b. *Tanaka ga Yamada ni ronbun o kak-are-ta.* (indirektni pasiv)
 Tanaka NOM Yamada DAT rad ACC pisati-(r)are-PAST
 ‘Tanaki je smetalo što je Yamada napisao rad.’ (Kawamura 2004: 106)

Ako bismo zamislili situaciju u kojoj je Yamada Tanaki učinio uslugu pisanja rada, glagolski bi predikat bio izražen uz pomoćni glagol *morau* ‘primiti’, te bi glasio kao u (8b). Određene benefaktivne rečenične konstrukcije (tj. rečenice s glagolima davanja i primanja⁵), konkretno, dio onih konstrukcija s *te-morau* kod

⁵ NKBBK 2009: 121 ih svrstava u širu skupinu konstrukcija s pomoćnim glagolima.

kojih se broj sudionika u rečenici povećava za jedan u odnosu na odgovarajuću aktivnu rečenicu, bez *te-morau*, u značenjskom se smislu mogu povezati s kategorijom glagolskog stanja (NKBK 2009: 255; Muraki 1991). Ovdje ih ipak nećemo analizirati u sklopu kategorije stanja jer smatramo da značenjski tvore zasebnu cjelinu. Oznaka CONJ2 u primjeru ispod označava konjunktiv 2, odnosno nadovezni oblik 2 (termin prema Srdanović i Špica 2022: 9) ili *te*-oblik u metodici nastave japanskog.

- 8a=7a. *Yamada ga ronbun o kai-ta.* (aktiv)
 Yamada NOM rad ACC napisati-PAST
 ‘Yamada je napisao rad.’
- 8b. *Tanaka ga Yamada ni ronbun o kai-te-morat-ta.* (benefaktiv)
 Tanaka NOM Yamada DAT rad ACC pisati-CONJ2-dobiti-PAST
 ‘Tanaki je Yamada napisao rad.’

Za razliku od indoeuropskih jezika japanski se egzistencijalni glagol *iru* ‘nalaziti se (živo)’ u danom kontekstu može se javiti u indirektnom pasivu (NKBK 2009: 239). U ovom primjeru primjećujemo da je osobna zamjenica govornika izostavljena, no uobičajena interpretacija je prvo lice.

9. *Kimi ni soko ni i-rare-te-wa, tōri-niku-kute*
 Ti DAT tu LOC nalaziti se-(r)are-COND, proći-CONJ1-teško-CONJ2
shōgana-i. (indirektni pasiv)
 nepodnošljivo
 ‘Kad si tu (tu stojiš), teško se prolazi i to je nepodnošljivo.’ (NKBK 2009: 239)

2.1.3. Pasiv vlasnika

Kao podvrsta pasiva na pola puta između direktnog i indirektnog izdvaja se tzv. pasiv vlasnika (*mochinushi no ukemibun*) (v. Suzuki 1972, Nitta 1997a). Za razliku od direktnog pasiva ovdje trpitelj nije subjekt, a za razliku od indirektnog pasiva subjekt pasivne rečenice javlja se u odgovarajućoj aktivnoj rečenici. U primjeru (10) imenica obilježena akuzativom u aktivnoj rečenici je *namae* ‘ime’. Subjekt pasivne rečenice Yamada vlastita je imenica označena genitivom u aktivnoj.

- 10a. *Sensei ga Yamada no namae o yon-da.* (aktiv)
 Profesor NOM Yamada-GEN ime ACC pozvati-PAST
 ‘Profesor je prozvaao Yamadino ime.’
- 10b. *Yamada wa sensei ni namae o yob-are-ta.* (pasiv vlasnika)
 Yamada-TOP profesor DAT ime ACC pozvati-(r)are-PAST
 ‘Yamada je prozvan od profesora.’ (Kinsui 1997: 761)

Široko shvaćeni predmet vlasništva može biti odvojiv ili neodvojiv od subjekta (NKBK2009: 242), gdje pod odvojivim stvarima podrazumijevamo osobne stvari, ali i članove obitelji ili bliske osobe, dok pod neodvojivim podrazumijevamo dijelove tijela.

U zaključku ovog pododjeljka istaknut ćemo da se u indirektnom pasivu valentnost povećava, za razliku od direktnog pasiva u kojemu se smanjuje. Indirektni je pasiv također veoma produktivan.

2.2. Podjela pasivnih rečenica po značenju

Ovdje ćemo se osvrnuti na podjelu pasiva po značenju navodeći utjecajnu podjelu koju predlaže Masuoka (1987). Sve se pasivne rečenice, uključujući direktni i indirektni pasiv te pasiv vlasnika, dijele u dvije skupine po tome jesu li motivirane (A) promicanjem trpitelja u prvi plan ili (B) stavljanjem vršitelja radnje u drugi plan.⁶ Skupina (A) se dalje dijeli na (A1) rečenice koje izražavaju trpljenje utjecaja (*juei-judōbun*), tj. zahvaćenost ili pogođenost radnjom ili situacijom i na (A2) rečenice koje izražavaju osobinu trpitelja radnje. U skupini (A1) bitna je funkcija usklađivanje točke gledišta govornika s osobom koja mu je bliska. U jeziku kao što je japanski u kojem se glagolom morfološki ne označava lice vršitelja radnje, a subjekt i osobne zamjenice se u pravilu izostavljaju, kao i dopune čiji je referent jasan iz konteksta, pasiv ima važnu ulogu upućivanja na odnos subjekta s govornikom – stavljanjem trpitelja u subjekt pasivne rečenice postiže se empatija s njim (Kuno 1990). Niže su primjeri konstrukcije motivirane promicanjem trpitelja u prvi plan.

⁶ Čini se da bi skupina (B) mogla biti određena odsutnošću vršitelja radnje, ali to samo po sebi nije jedini kriterij. Rečenicom *Kono hon wa yomarete iru* ‘Ova knjiga se čita’ promovira se trpitelj premda je u njoj vršitelj podjednako odsutan kao i u rečenici *Tōkyō orinpikku wa 1964 nen ni kaisai sareta* ‘Olimpijske igre u Tokiju otvorene su 1964. godine’, koja je, pak, motivirana stavljanjem vršitelja u pozadinu.

(A1) pasivna konstrukcija trpljenja utjecaja

- 11 = 1b. *Tanaka ga Yamada ni sasow-are-ta.* (direktni pasiv)
 Tanaka NOM Yamada DAT pozvati-(r)are-PAST
 ‘Tanaka je pozvan od Yamade.’
- 12 = 4b. *Tanaka ga ame ni fur-are-ta.* (indirektni pasiv)
 Tanaka NOM kiša DAT padati-(r)are-PAST
 ‘Tanaka je pokisao.’
- 13 = 10b *Yamada wa sensei ni namae o yob-are-ta.* (pasiv vlasnika)
 Yamada-TOP profesor DAT ime ACC pozvati-(r)are-PAST
 ‘Yamada je prozvan od profesora.’ (Kinsui 1997: 761)

U (A1) zamjećujemo da su u pitanju rečenice koje izražavaju specifičan događaj u vremenu i prostoru. Oznaka AUX u primjeru niže označava pomoćni glagol *iru*.

(A2) rečenice koje izražavaju osobinu trpitelja radnje

14. *Kono hon wa ōku no hito niyotte yom-are-te-iru.*
 Ova knjiga-TOP mnogi GEN ljudi niyotte čitati-(r)are-PROG
 ‘Ova je knjiga čitana od mnogih ljudi.’ (Kuno (1990); citirao Iori (2001: 100))

Primjeri (14) i (3b) pasivne su rečenice kojima se iskazuje osobina subjekta. Spomenimo usput da pasivne rečenice s *niyotte* za karakterizaciju⁷, tj. iskazivanje osobine imaju različita semantička ograničenja. Primjerice, rečenica (14a) (Kuno 1990, citirao Iori 2001: 100) zvuči neadekvatno jer informacija da je određena knjiga čitana od izvjesne osobe nije relevantna za izražavanje osobine te knjige.

- 14a. *?? Kono hon wa Tarō niyotte yom-are-te-iru.*
 Ova knjiga-TOP Tarō niyotte čitati-(r)are-PROG
 ‘Ova knjiga je čitana od Tarōa.’ (Kuno (1990); citirao Iori (2001: 100)) – (neadekvatno ako se želi iskazati osobina)

⁷ O povezanosti pasiva i iskazivanja osobine detaljnije pogledati u istraživanjima Kageyama (2006), Mihara (2019), a o pasivu u kontekstu izražavanja specifičnih događaja s jedne strane i izražavanja osobine s druge vidjeti Kageyama (2018).

Druga velika skupina prema Masuokinoj (1987) podjeli je sljedeća:

(B) konstrukcije motivirane stavljanjem vršitelja radnje u drugi plan

- 15a. *Tōan yōshi ga kaishū sare-ta.* (pasiv)
 Obrasci s odgovorima NOM pokupiti-(r)are-PAST
 ‘Obrasci s odgovorima su pokupljeni.’ (Masuoka 1991: 107)

Masuoka navodi da u ovakvim rečenicama nije moguće obilježiti vršitelja radnje česticom *ni*, nego se može javiti samo *niyotte*.

- 15b. *Tōan yōshi ga shikenkan { *ni / niyotte } kaishū sare-ta.*
 Obrasci s odgovorima NOM dežurni { *ni / niyotte } pokupiti-(r)are-PAST
 ‘Obrasci s odgovorima su pokupljeni od dežurnog na ispitu.’ (Masuoka 1991: 107)

U japanskom nije rijetkost da se jedna padežna čestica može u određenim kontekstima zamijeniti drugom (uz odgovarajuću promjenu nijanse značenja). Pogledajmo koja se značenjska nijansa može javiti kad opcionalno *niyotte* stoji umjesto uobičajenog *ni*.

- 16a. *John ga Bill ni tasuke-rare-ta.*
 John NOM Bill DAT spasiti-(r)are-PAST
 ‘Johna je Bill spasio. / John je spašen od Billa.’ (Kuroda 1979; citirao Masuoka 1991: 109)
- 16b. *John ga Bill niyotte tasuke-rare-ta.*
 John NOM Bill niyotte spasiti-(r)are-PAST
 ‘Johna je Bill spasio. / John je spašen od Billa.’ (Kuroda 1979; citirao Masuoka 1991: 109)

Kuroda (1979) navodi (citirao Masuoka 1991: 109) da se česticom *ni* ističe točka gledišta osobe u subjektu (Johna), dok se u (16b) složenom česticom *niyotte* postiže neutralnost i objektivnost iskaza. Japanskim pasivom iskazuje se empatija prema subjektu (trpitelju radnje), a ovdje možemo reći da se česticom *niyotte* ta vrsta govornikove bliskosti sa subjektom (Johnom) neutralizira.

Treba naglasiti da je u tradiciji generativne gramatike japanski pasiv predmet višedesetljetne debate, posebno pitanje dijele li direktni i indirektni pasiv istu dubinsku strukturu (Hoshi 1999). Kuroda (1979), proponent teorije o

jedinstvenoj strukturi tih dvaju pasiva, prvi izdvaja pasiv s *niyotte* kao posebnu vrstu u odnosu na skupinu koju čine direktni i indirektni.

U recentnom istraživanju Hoshi (2025) dijeli japanski pasiv na četiri vrste s obzirom na to koji su mehanizmi pasivizacije u pitanju: (a) dolazi do stavljanja vršitelja radnje u drugi plan i istovremeno objekta u prvi plan, što bi ilustrirao primjer (1b), (b) samo dolazi do stavljanja vršitelja radnje u drugi plan, primjeri (4b, 5b), (c) samo dolazi do stavljanja objekta u prvi plan, primjer (16b), i (d) ne dolazi niti do stavljanja vršitelja radnje u drugi niti objekta u prvi plan, za što je primjer pasiv vlasnika s vršiteljem radnje označenim pomoću *niyotte*⁸.

U ovom odjeljku dali smo u grubim crtama pregled pasiva uz fokus na padežne čestice kojim se može obilježiti vršitelj radnje, temeljnu podjelu s obzirom na valentnost te značenjsku podjelu. Pasiv, bilo direktni, bilo indirektni, veoma je produktivan te da se može tvoriti ne samo od prijelaznih već i od neprijelaznih, a katkad i od glagola stativnog značenja.

Vidjeli smo da postoje različiti obrasci promjene broja i vrste argumenata u odnosu na aktivnu rečenicu te iz tog razloga nije moguće izvesti jedinstvenu generalizaciju o promjeni valentnosti u pasivu, jer će kod direktnog pasiva biti -1, a kod indirektnog +1. Zatim, u okviru pasivnih rečenica gdje se valentnost smanjuje za jedan u značenjskom (i strukturnom) smislu razlikuju se pasiv gdje je vršitelj radnje obilježen pomoću *ni* i pasiv s *niyotte* što dodatno usložnjava ovu podjelu.

3. Kauzativ

Kauzativ je detaljno opisan u prethodnim istraživanjima (Kuroda 1979; Shibatani 1976, 1985, 1990, 2000; Nitta 1997a; Hayatsu 2000 itd.). To je glagolsko stanje kojim se na poziciju subjekta uvodi i time u fokus stavlja inicijator radnje. U kauzativnoj se rečenici (NKBK 209: 257) javlja osoba, kauzator, prouzročitelj radnje kojeg nema u odgovarajućoj aktivnoj rečenici te se valentnost povećava za jedan, a glagol je obilježen morfemom *-(s)ase-*.

- 17a. *Kodomo ga terebi o keshi-ta. (aktiv)*
 Dijete NOM televizor ACC isključiti-PAST
 ‘Dijete je isključilo televizor.’

⁸ Hoshi (2025: 4) konkretno navodi primjer *Jirō ga renzoku satsujinhan niyotte hahaoya o satsugaisareta*. ‘Jirō je bio pod utjecajem toga što mu je serijski ubojica usmrtio majku’.

- 17b. *Oya ga kodomo ni terebi o kes-ase-ta.* (kauzativ)
 Roditelj NOM dijete DAT televizor ACC kes-(s)ase-PAST
 ‘Roditelj je učinio da dijete isključi televizor.’

Osnovna podjela kauzativa po značenju bila bi na direktivni i kauzativ manipulacije (Kishimoto 2016). U prvom slučaju kauzator verbalnim putem utječe na vršitelja radnje, dok se u drugom primjenjuje direktan utjecaj na vršitelja radnje, tj. radnja se provodi bez obzira na volju vršitelja. Kod neprijelaznih glagola pojavljuje se kauzator u nominativu, a vršitelj radnje u akuzativu ili dativu. S druge strane, prijelazni glagoli u kauzativu nemaju varijacija jer se u jednoj rečenici ne može dva puta javiti akuzativ. Primjeri (18b) i (18c) navode se prema NKBK (2009: 260). Isti izvor objašnjava da je razlika između te dvije rečenice u tome da postoji tendencija da se kauzativ s dativom (18b) koristi kada se volja vršitelja radnje poštuje, a akuzativna čestica (18c) kada se njegova volja ne uzima u obzir (ta značenjska nijansa je prenesena u prijevodu). U svakom slučaju, ne bismo rekli da je (18c) manipulativni kauzativ.

- 18a. *Musuko ga hatarak-u.* (aktiv)
 Sin NOM raditi NON-PAST
 ‘Sin će raditi.’
- 18b. *Ryoshin ga musuko ni hatarak-ase-ru.* (kauzativ)
 Roditelji NOM sin DAT hatarak-(s)ase- NON-PAST
 ‘Roditelji će dozvoliti djetetu raditi.’
- 18c. *Ryoshin ga musuko o hatarak-ase-ru.* (kauzativ)
 Roditelji NOM sin ACC hatarak-(s)ase-NON-PAST
 ‘Roditelji će natjerati dijete raditi.’

Kod kauzativa manipulacije subjekt radnje često je neživa stvar.

19. *Tanaka ga kami ni fude o hashir-ase-ta.* (kauzativ)
 Tanaka NOM papir-LOC kist ACC brzo se kretati-(s)ase-PAST
 ‘Tanaka piše kistom po papiru.’

Za detaljniju značenjsku podjelu vidjeti NKBK (2009: 261).

U ovom pododjeljku vidjeli smo da se kod kauzativa dodaje valentnost, za razliku od direktnog pasiva. Kauzativ je veoma produktivan u japanskom jeziku te se može primijeniti na brojne glagolske klase.

4. Posibilitiv (potencijal)

Posibilitiv se tradicionalno ubraja u kategoriju stanja (Teramura 1982; Shibatani 1985; Shibuya 1993; Kawamura 2004), no s obzirom na to da iskazuje mogućnost, često se koristi termin potencijal. Veoma je produktivan i izvodi se i od prijelaznih i od neprijelaznih glagola, a tvori se pomoću morfema *-(r)e-* ili *-(r)are-*. Kinsui (1997: 766) navodi da je posibilitiv nastao od spontane konstrukcije (*jihatsutai*). Rečenica u posibilitivu može izražavati sposobnost vršenja radnje, ali i mogućnost provođenja navedene radnje zahvaljujući okolnostima (Shibuya 1993). Nositelj sposobnosti može biti markiran dativnom česticom *ni*, no može ostati i u nominativu. Ovo stanje razlikuje se od prethodno promatranih pasiva i kauzativa po tome što se valentnost niti povećava niti smanjuje. Postoje čak tri varijante u pogledu obilježavanja imenica koje se javljaju u posibilitivu. U aktivnoj rečenici (20a) javlja se prijelazni glagol *taberu* ‘jesti’ čiji su vršitelj radnje i objekt radnje obilježeni nominativnom česticom *ga* i akuzativnom česticom *o*. U posibilitivu (20b) vršitelj radnje označen je dativom, a objekt radnje nominativom. No, osim toga postoje još dvije inačice prikazane u (20c) – u jednoj je način obilježavanja isti kao u aktivnoj rečenici, a u drugoj se javljaju dvije čestice *ga*.

20a.	<i>Tanaka ga</i>	<i>namazakana o</i>	<i>tabe-ru.</i>	(aktiv)
	Tanaka NOM	sirova riba ACC	jesti- NON-PAST	
	‘Tanaka jede sirovu ribu.’			
20b.	<i>Tanaka ni</i>	<i>namazakana ga</i>	<i>tabe-rare-ru (koto)</i>	(posibilitiv)
	Tanaka DAT	sirova riba NOM	jesti-(r)are-NON-PAST	
	‘Tanaka može jesti sirovu ribu.’			
20c.	<i>Tanaka ga</i>	<i>namazakana {ga / o}</i>	<i>tabe-rare-ru.</i>	(posibilitiv)
	Tanaka NOM	sirova riba-{NOM/ACC}	jesti-(r)are-NON-PAST	
	‘Tanaka može jesti sirovu ribu.’			

Rečenica niže izražava (ne)mogućnost odvijanja određene radnje zahvaljujući okolnostima.

21. *Kyō wa isogashi-kute, hirugohan ga tabe-rare-na-i.*
 Danas-TOP zauzet-CONJ2, ručak NOM jesti-(r)are-NEG
 ‘Danas sam zauzet pa ne mogu ručati.’ (Kawamura 2004: 116)

Posibilitiv se često koristi za karakterizaciju odnosno izricanje osobine, kao u primjeru niže.

- 22a. *Ōku no hito wa kono kinoko o tabe-ru.*
 Mnogi ljudi NOM ova gljiva ACC jesti-NON-PAST
 ‘Mnogi ljudi jedu ovu gljivu.’
- 22b. *Kono kinoko wa tabe-rare-ru.*
 Ova gljiva-TOP jesti-(r)are- NON-PAST
 ‘Ova se gljiva može jesti.’

Posibilitiv se može koristiti za karakterizaciju određene lokacije, kao u (23), pri čemu lokacija nije dopuna glagola, već tek fakultativni dodatak.

23. *Kono resutoran de wa yasuku tabe-rare-ru.*
 Ovaj restoran LOC TOP jeftino jesti-(r)are- NON-PAST
 ‘U ovom se restoranu može jeftino jesti.’

Kao što smo vidjeli, posibilitiv se razlikuje od direktnog pasiva i kauzativa po tome što kod njegova izvođenja ne dolazi do promjene u valentnosti. Broj argumenata ostaje isti te postoje ukupno tri varijante padežnog obilježavanja, a jedna je identična odgovarajućoj aktivnoj rečenici. Posibilitiv je izuzetno produktivan.

5. Spontana konstrukcija

Spontanom se konstrukcijom (Teramura 1982; Shibatani 1985, 1990; Kawamura 2004; Nitta 1997b) izražava radnja koja se događa sama od sebe, neovisno o volji vršitelja radnje. U spontanoj konstrukciji, kao i u pasivnoj i dijelom posibilitivnoj, glagol je obilježen morfemom *-(r)are-*, pri čemu se javlja i obavezna promjena u padežnim česticama koja odražava promjenu njihovih uloga. Subjekt, koji je u odgovarajućoj aktivnoj rečenici bio u nominativu, ovdje je u dativu, a objekt

radnje, koji je bio u akuzativu, sada je u nominativu. U primjeru (24) subjekt u (24a) je topikaliziran česticom *wa*, pri čemu ova tematska čestica istovremeno zamjenjuje nominativnu česticu *ga*. Dopuna glagola *omou* ‘misliti’ obilježena je citatnom česticom *to* koja ide uz glagole verbalne i kognitivne aktivnosti.

24a. *Watashi wa Satō o hannin da to omo-u.*
 Ja TOP Satō ACC zločinac kopula-CIT misliti-NON-PAST
 ‘Ja mislim da je Sato zločinac.’

24b. *Watashi ni wa Satō ga hannin da to omow-are-ru.*
 Ja DAT TOP Satō NOM zločinac kopula-CIT misliti-(r)are-NON-PAST
 ‘Javlja mi se misao da je Sato zločinac. / Dolazi mi misao da je Sato zločinac.’
 (NKBK 2009: 283)

Spontana je konstrukcija u suvremenom japanskom veoma neproduktivna i prisutna samo kod malog broja glagola mišljenja, osjećanja i još nekih. U nekim se istraživanjima shvaća upravo kao podvrsta pasiva (Nitta 1997b). Neki od glagola koji se javljaju u ovoj konstrukciji imaju veoma učestalu upotrebu, npr. *omow-are-ru* od *omou* ‘misliti’, *kangae-rare-ru* od *kangaeru* ‘misliti, smatrati’ u značenju ‘spontano (mi) se javlja misao da’. Tu subjekt nije vršitelj voljne radnje, već doživljavač (koristi se i termin iskustvenik, v. Birtić i Runjaić (2019: 2)) koji opaža u sebi kognitivni proces koji se odvija neovisno o njegovoj volji. Značenje je usporedivo s ‘čini mi se da’ i sl. Upravo se ovaj glagolski oblik često koristi u znanstvenom stilu pisanja. Dativni subjekt u spontanoj konstrukciji sa značenjem ‘čini (mi) se’, ‘javlja (mi) se pomisao’ pokazuje izvjesnu mjeru sličnosti s bezličnim konstrukcijama s doživljavačem u dativu u slavenskim jezicima, npr. *spava mi se* i sl. koje se spominju kod Stipčevića (2015) i Matasovića (2024).

U ovom odjeljku vidjeli smo da je spontana konstrukcija izrazito neproduktivna u suvremenom jeziku te da se tu ne mijenja valentnost. Mijenjaju se padežne čestice i uloge, kao i u posibilitivu.

6. Recipročna konstrukcija

Recipročna konstrukcija (Shibatani 1985; Kishimoto i dr. 2016: 779) služi za izražavanje međusobne radnje koja obuhvaća barem dva sudionika. Tvori se tako što se na nadoveznu 1, tj. konjunktivnu 1 osnovu glagola⁹, doda glagol *au* čije je osnovno značenje ‘odgovarati jedan drugom’, i to sa značenjem međusobnosti radnje, tvoreći složeni glagol. Tu dakle nije u pitanju derivacija, već slaganje. U aktivnoj rečenici (25a) imamo prijelazni glagol *mitsumeru* ‘promatrati’ i s imenicama u nominativu i akuzativu. U recipročnoj konstrukciji (25b) trpitelj, koji je bio u akuzativu (trpiteljica *Hanako*), postaje dio imenske skupine subjekta nadovezujući se česticom komitativnog značenja *to* ‘s’ na imenicu koja je bila subjekt aktivne (vršitelj radnje *Ken*). Recipročna konstrukcija nema objekt (premda se u literaturi navodi da se u rečenici može javiti imenica *otagai* ‘međusobno’ markirana akuzativnom česticom). Navodimo primjere prema NKBK (2009: 288). U oba primjera glagol je u *te-iru* obliku koji ovdje označava da se radnja odvija u trenutku govora; *te*-oblik je glosiran kao nadovezni 2, odnosno konjunktiv 2, a *iru* kao pomoćni glagol (AUX).

25a.	<i>Ken ga</i>
Ken-NOM
‘Ken promatra Hanako.’	<i>Hanako o</i>
Hanako-ACC	<i>mitsume-te-iru.</i> (aktiv)
promatrati-PROG
25b.	<i>Ken-to</i>
Ken-KOM
‘Ken i Hanako su se promatrali.’	<i>Hanako ga</i>
Hanako NOM	<i>mitsume-at-te-iru.</i> (recipročna konstrukcija)
promatrati- <i>au</i> -PROG

Subjekt je dakle pluralan, a glagol ostaje na kraju rečenice bez daljnjih promjena reda riječi. Što se tiče produktivnosti, sufiks se može dodati većini glagola koji semantički dopuštaju uzajamnu radnju, no ograničen je na situacije u kojima su sudionici simetrični po agentivnosti. Glagol *au* je ovdje u potpunosti gramatikaliziran.

⁹ U tradicionalnoj je lingvistici to *ren'yoo* 1, u seriji priručnika *Handbooks of Japanese Language and Linguistics* koristi se termin infinitiv (Shibatani i Kageyama 2017: xxxi), a u metodici nastave japanskog naziva se *-masu* osnovom.

7. Leksičko glagolsko stanje: parovi morfološki povezanih neprijelaznih i prijelaznih glagola

Leksičko stanje manifestira se kod morfološki povezanih parova neprijelaznih i prijelaznih glagola koji dijele isti korijen, ali predstavljaju odvojene leksičke jedinice (Teramura 1982: 303; Noda 1991b; Noda 1997; Jacobsen 2017; Okutsu 1967). Kod neprijelaznih jednovalentnih glagola u fokusu je trpitelj radnje, obično neživa stvar. Parovi su glagola nastali antikauzativizacijom ili intranzitivizacijom prijelaznog glagola, primjerice *sasu* ‘ubosti’ i *sasaru* ‘biti uboden’, *kimeru* ‘odlučiti’ *kimaru* ‘biti odlučen’, *waru* ‘slomiti’ i *wareru* ‘slomiti se’. Glagoli tvoreni kauzativizacijom odnosno tranzitivizacijom neprijelaznog glagola jesu *heru* ‘smanjiti se’ i *herasu* ‘smanjiti’, *deru* ‘izaći’ i *dasu* ‘pustiti da izađe’, *kiru* ‘obući se’ i *kiseru* ‘obući nekoga’, *aku* ‘otvoriti se’ i *akeru* ‘otvoriti’. Ekvipolentni glagoli su *taoreru* ‘srušiti se’ i *taosu* ‘srušiti’, *tōru* ‘proći’ i *tōsu* ‘propustiti’, *noru* ‘popeti se’ i *noseru* ‘popeti nekog’, *masu* ‘povećati se’ i *masu* ‘povećati’ (primjeri iz Noda 1991b: 215). Kod intranzitivizacije najčešće se javljaju sufixi koji sadrže glas *-r-*, dok se kod tranzitivizacije javlja *-s-*, analogno pasivnom morfemu *-(r)are-* i kauzativnom *-(s)ase*, redom (v. Teramura 1982: 303; Noda 1991b; Kishimoto i dr. 2015: 781). Parovi prijelaznih i neprijelaznih glagola zatvorena su skupina, tj. tvorba prijelaznih od neprijelaznih ili obrnuto u suvremenom jeziku ne postoji. Treba još dodati da semantička korespondencija između parova ovih glagola nije uvijek i nužno uniformna (v. Nishio 1978). Pogledajmo primjere niže: glagol u (26a) ima dvije dopune, u (26b) jednu, a dijele korijen *kowa-*. U (26c) RES označava rezultativno odnosno posljedično stanje.

26a.	<i>Ken ga</i>
Ken NOM
‘Ken je pokvario peč.’	<i>stōbu o</i>
peč ACC	<i>kowashi-ta.</i>
pokvariti-PAST	(prijelazni glagol)
26b.	<i>Stōbu ga</i>
Peč NOM
‘Peč se pokvarila.’	<i>koware-ta.</i>
pokvariti se-PAST		(neprijelazni glagol)
26c.	<i>Stōbu ga</i>
Peč NOM
‘Peč je pokvarena.’ (trajno stanje izraženo neprijelaznim glagolom)	<i>koware-te-iru.</i>
pokvariti se-RES		(neprijelazni glagol)

Dodajmo ovdje još da Noda (1991b: 217) kao manifestaciju stanja shvaća i parove značenjski povezanih glagola kao što su *shinu* ‘umrijeti’ i *korosu* ‘ubiti’, te *katsu* ‘pobijediti’ i *makeru* ‘izgubiti’ i sl. NKBK (2009: 214) dodaje da bi se i izrazi

kao *hyōka o eru* ‘steći priznanje’ također mogli promatrati u sklopu glagolskog stanja, što predstavlja klasifikaciju koja ima određenih sličnosti s leksičkim pasivom koji navodi npr. Belaj (2004: 111).

Leksičko stanje nije produktivno jer se odnosi na parove glagola koji predstavljaju leksičke jedinice. Premda očigledno nije glagolsko stanje u sintaktičkom smislu, promatranje nam svakako može pomoći da shvatimo sve načine promjene valentnosti u japanskom jeziku praćene promjenom oblika glagola.

8. Konstrukcija *te aru* za posljedično stanje

Perifrastična konstrukcija s pomoćnim glagolom *aru* (Kishimoto 2017: 481) također je značenjski povezana s pasivom (NKBK 2009: 254), tj. glagolskim stanjem, ali i s aspektom (Teramura 1984: 147; Iori i dr. 2001: 63). Izražava stanje koje traje kao posljedica namjerne radnje. U subjektu je neživa stvar, a tvori se od prijelaznih glagola koji izražavaju voljnost. U primjeru (27a) vidimo da se imenica *doa* ‘vrata’, koja ima ulogu trpitelja, javlja na poziciji subjekta perifrastične posljedične konstrukcije prikazane u (27b) iz koje nestaje vršitelj.

27a.	<i>Ken ga</i>	<i>doa o</i>	<i>shime-ta.</i>	(aktiv)
	Ken NOM	doa ACC	zatvoriti-PAST	
	‘Ken je zatvorio vrata.’			
27b.	<i>Doa ga</i>	<i>shime-te aru.</i>	(- <i>te aru</i> konstrukcija)	
	Vrata NOM	zatvoriti-CONJ2-AUX		
	‘Vrata su zatvorena.’			

Objekt u početnoj rečenici (27a) označen je akuzativnom česticom *o*, a u (27b) ta ista imenica javlja se na mjestu subjekta, i to u nominativu¹⁰. Dok u (27a) glagol u predikatu ima dvije dopune, u (27b) ima samo jednu.

U rečenici s neprijelaznim glagolom dolazi do defokalizacije vršitelja radnje na sličan način kao u pasivu (v. Shibatani 1985: 838, Muraki 1991: 9), a ističe se tema odnosno trpitelj koji prima utjecaj izvršene radnje.

¹⁰ Zanimljivo je spomenuti da se sve veći broj govornika u tom tipu konstrukcije koristi akuzativnom česticom kao subjektom, što je sasvim neočekivano jer predikat izražava stanje. Pretragom *Balansiranog korpusa suvremenoga pisanog japanskog jezika* (Maekawa i dr. 2014) može se utvrditi da znatan broj primjera *te aru* konstrukcije, oko 30 %, sadržava akuzativnu česticu (podatak od Atsushi Morija, osobna komunikacija) ondje gdje bi po pravilu trebala biti nominativna, što je podatak koji svjedoči o živoj promjeni japanskog jezika. Sličnim pojavama bave se Kanazawa i dr. (2021).

U (28) analizirat ćemo razliku u značenjskoj nijansi između pasivne rečenice koja sadrži prijelazni glagol *shimeru* ‘zatvoriti’ (28a), zatim *te aru* konstrukcije s istim prijelaznim glagolom (28b), i rečenice s odgovarajućim neprijelaznim glagolom *shimaru* ‘zatvoriti se’ u *te-iru* obliku koji tu izražava trajno posljedično stanje (28c). U japanskom jeziku oblik *te-iru*, koji u morfološkom smislu predstavlja konjunktiv 2 s pomoćnim glagolom *iru*, ima temeljno aspektno značenje trajanja. Izražava li specifično trajnost radnje ili posljedičnog stanja ovisit će o leksičkom značenju glagola. Glagoli voljne radnje u *te-iru* obliku izražavat će trajanje radnje u trenutku govora, npr. *Kodomo ga asondeiru* ‘Djeca se igraju’, kao i glagoli događaja *Ame ga futteiru* ‘Pada kiša’, dok će glagoli promjene stanja, npr. *Madogarasu ga wareteiru* ‘Prozorsko staklo je razbijeno’ (primjeri iz Iori 2001: 153) izražavati trajanje stanja nastalog kao posljedica izvršenja radnje izražene glagolom, kao što je slučaj i u (28c)¹¹.

Rečenice navedene niže možemo promotriti s obzirom na to može li se u njima javiti vršitelj radnje i prilog namjere *wazato* ‘namjerno’ kako bi se pokazao stupanj implicitne prisutnosti vršitelja radnje.

28a	<i>Doa ga</i>	(<i>Ken ni / wazato</i>)	<i>shime-rare-ta.</i>	(pasiv)
	Vrata NOM	(Ken DAT / namjerno)	zatvoriti-(r)are-PAST	
	‘Vrata su zatvorena (od Kena / namjerno).’			
28b.	<i>Doa ga</i>	(* <i>Ken ni / wazato</i>)	<i>shime-te aru.</i>	(<i>te aru</i> konstrukcija)
	Vrata NOM	(*Ken DAT / namjerno)	zatvoriti-CONJ2-AUX	
	‘Vrata su zatvorena (*od Kena / namjerno).’			
28c.	<i>Doa ga</i>	(* <i>Ken ni / *wazato</i>)	<i>shimat-te-iru.</i>	(neprijelazni glagol)
	Vrata NOM	(*Ken DAT / *namjerno)	zatvoriti-RES	
	‘Vrata su zatvorena (*od Kena / *namjerno).’			

Zaključujemo da se ove tri konstrukcije razlikuju po implicitnoj prisutnosti vršitelja radnje tako da je on najprisutniji u pasivnoj rečenici, u manjoj mjeri u *te aru* konstrukciji, a u konstrukciji s neprijelaznim glagolom je u potpunosti odsutan. Zanimljivo je da sve tri konstrukcije pod pretpostavkom da ne sadrže prilog niti vršitelja u hrvatskom imaju isto značenje.

¹¹ Kod glagola stvaranja značenje *te-iru* može biti dvosmisleno, npr., *Ken wa hon o kaiteiru* te može imati značenje trajanja radnje u trenutku govora ‘Ken piše knjigu’ ali i značenje iskustva, koje je izvedeno iz temeljnijeg značenja trajanja posljedice završene radnje, ‘Ken (ima iskustvo da) je napisao knjigu’. Značenje oblika *te-iru* kao i značenje cijele rečenice u kojoj se dani glagol javlja povezan je s fenomenom teličnosti. O aspektu u japanskom jeziku postoji veoma bogata literatura (v. Kindaichi (1950), Okuda (1978), Kudo (1995), Teramura (1984), Mihara (1997) i u njima navedene referencije).

Kao što smo vidjeli, u *te aru* konstrukciji dolazi do smanjivanja valentnosti i u tom smislu slična je pasivu. Ona je produktivna, a glagol od kojeg se tvori mora biti prijelazni glagol koji izražava volju vršitelja radnje.

9. Analiza tipoloških parametara japanskih glagolskih stanja

U ovom radu promatrali smo sedam različitih tipova glagolskog stanja u japanskom. U tablici (2) dolje navodi se pregled ispunjenosti kriterija koji su na početku istaknuti kao polazište razmatranja prototipnosti promatranih glagolskih stanja. Pasiv je podijeljen u dvije skupine – direktni i indirektni, koji obuhvaća i pasiv vlasnika. U tablici niže prihvaćeno je uobičajeno stajalište da se u direktnom pasivu valentnost smanjuje.

Tablica 2.

No	Naziv	1 Promjena odnosa sint.- sem. strukture gl.	2 Valentnost se mijenja (broj)	3 Obilježje- nost glagola	4 Sem. stabil- nost	5 Produktiv- nost	6 Razredi	7 Gramatikali- ziranost gl. koji sudj. u tvorbi
1a	pasiv direktni	da	da (-1)	-(r)are-	da	da	široko	n.p.
1b	pasiv indirektni i pasiv vlasnika	da	da (+1)	-(r)are-	da	da	široko	n.p.
2	kauzativ	da	ne	-(r)are-	da	da	široko	n.p.
3	posibilitiv	da / ne	ne	-(r)e-, - (r)are-	da	da	široko	n.p.
4	spontana konstrukcija	da	da (-1)	-(r)are-	da	niska	ograniče- no	n.p.
5	recipročna konstrukcija	da	da (+1)	-au	da	da	ograniče- no	da

6	leksički parovi neprij. i prijel. gl.	da	da (-1)	(različiti tvorbeni sufiksi)	ne	ne	n.p.	n.p.
7	<i>te aru</i> konstrukcija	da	da (-1)	-te aru	da	da	ograniče- no	da

Tumačenje rezultata pokazuje da pasiv i kauzativ zahvaljujući morfološkoj obilježenosti, promjeni valentnosti, visokoj produktivnosti i semantičkoj transparentnosti čine prototipno središte japanske kategorije glagolskoga stanja. Posibilitivna konstrukcija visoko je produktivna, ali promjena valentnosti nije prisutna, te gubi prototipna svojstva. Spontana konstrukcija nalazi se na periferiji jer je slabo produktivna. Parovi neprijelaznih i prijelaznih glagola također su neproduktivni, i osim toga, često semantički neprozirni. Perifrastična *te aru* konstrukcija je periferna jer se u njoj upotrebljava pomoćni glagol, a u značenjskom smislu jer predstavlja pojavnost na granici kategorije glagolskog stanja i kategorije aspekta. Recipročna je konstrukcija produktivna, ali se odnosi samo na glagole koji su značenjski kompatibilni, tj. semantički dopuštaju uzajamnu radnju, i to samo u situacijama u kojima su sudionici simetrični po agentivnosti.

Ovdje ćemo promotriti pitanje smanjivanja valentnosti u direktnom pasivu budući da to predstavlja jedan od triju kriterija naše klasifikacije glagolskih stanja.

Dok se vršitelj s prijedlogom *by* u, primjerice, engleskoj pasivnoj rečenici, smatra se uvijek samo neobaveznim dodatkom, kao i *od* (*strane*) u hrvatskom, u japanskom postoje intuicije da kod direktnog pasiva vršitelj označen česticom *ni* ima ulogu dopune, odnosno da se valentnost ne smanjuje¹². Noda (1997: 86) dijeli glagolsko stanje u japanskom iz perspektive funkcije na 3 vrste: (a) valentnost se povećava ili smanjuje (*zōgen-gata*): *Kishōchō ga chōki yohō o happyō suru* ‘Meteorološki zavod objavljuje dugoročnu prognozu > *Chōki yohō ga happyō*

¹² Creissels (2016: 47, 2024) navodi distinkciju između mehanizma pri kojem se argument stavlja u drugi plan (eng. *demotion, backgrounding*) pri čemu isti gubi status ključnog argumenta, ali ostaje u argumentnoj strukturi i mehanizma pri kojem se argument gubi i nestaje iz argumentne strukture. Tu možda postoji paralela s različitim vrstama direktnog pasiva.

sareru ‘Dugoročna prognoza je objavljena’, navodeći primjer pasiva uz komentar da se valentnost se smanjuje; (b) argumenti se smjenjuju tj. zamjenjuju mjesta (*kōtai-gata*): *Watanabe ga Sakakibara wo sasou* ‘Watanabe poziva Sakakibaru’ > *Sakakibara ga Watanabe ni sasowareru* ‘Sakakibara je pozvan od Watanabea’, te analizira da je argument koji je bio u nominativu u aktivnoj smjenjen drugim koji je sad u nominativu u pasivnoj; (c) indirektni (*kansetsu-gata*) *Tsuma ga shinu* ‘Supruga umire’ > *Watashi ga tsuma ni shinareru* ‘Umrta mi je supruga’, indirektni pasiv uz komentar da je subjekt primio posredni utjecaj. Ako u vrsti (b) argumenti samo zamjenjuju mjesta, to jest, ako se valentnost ne mijenja, trebalo bi se preispitati kriterij (3) promjena valentnosti. Dalje, temeljna razlika između pasiva s *ni* u odnosu na onaj s *niyotte* također sugerira različiti status vršitelja koji su tim česticama označeni, što bi također moglo imati implikacija na valenciju.

10. Zaključak

U ovom radu promatrana je kategorija glagolskoga stanja u japanskome jeziku. Na temelju obimne znanstvene literature i uz temeljitu analizu podataka iz relevantnih japanskih izvora, dan je pregled ove gramatičke kategorije u japanskom jeziku i analizirano je kako se različite konstrukcije raspoređuju duž kontinuuma prototipnosti.

U središnjem dijelu rada detaljno je opisano sedam glagolskih stanja. Pasiv je prikazan pomoću dvije funkcionalno i formalno razdvojene podvrste: (i) direktni pasiv kojim se smanjuje valentnost promicanjem trpitelja u subjekt, i (ii) indirektni pasiv u kojem je subjekt radnjom zahvaćeni doživljavač, kod kojeg se valentnost povećava. Podvrsta indirektnog pasiva je pasiv vlasnika koji je strukturno na pola puta između prethodne dvije vrste. Dosta je pozornosti posvećeno česticama kojima se obilježava trpitelj radnje u pasivu, posebno razlici između *ni* i *niyotte*, kao i značenju pasiva prema podjeli koju predlaže Masuoka (1987). Premda se uobičajeno smatra da se kod direktnog pasiva smanjuje valentnost, navedena su i istraživanja koja impliciraju mogućnost da se valentnost kod jednog dijela direktnog pasiva u kojem je trpitelj obilježen česticom *ni*, ne mijenja.

Osim pasiva, kao središnji prototip potvrđuje se i kauzativ koji produktivno povećava valentnost. Potencijal i perifrastični rezultativ *te aru* zauzimaju prijelaznu zonu: prvi zbog valentno neutralne strukture, a drugi zbog toga što predstavlja pojavnost na granici između glagolskog stanja i aspekta, kao i zbog toga što u njegovoj tvorbi javlja pomoćni glagol. Spontana konstrukcija ima najnižu razinu prototipnosti zbog izuzetno niske produktivnosti u suvremenom jeziku. Leksički parovi prijelaznih i neprijelaznih glagola još su u daljoj periferiji. Recipročna je konstrukcija produktivna, ali je broj glagolskih razreda na koje se može primijeniti relativno ograničen. U radu smo se dotakli i benefaktivne konstrukcije *s te-morau*, ali je ovoga puta nismo promatrali u okviru glagolskog stanja zbog toga što se značenjski izdvaja i s drugim glagolima davanja i primanja čini cjelinu.

Ukratko, pasiv i kauzativ centralne su pojavnosti u kategoriji stanja u japanskom. Takav zaključak ne odstupa od spoznaja u dosadašnjim istraživanjima, te stoga možemo reći da metodološki rad potvrđuje upotrebljivost Polančecova višekriterijskog modela za jezike čija se dijatezna morfologija odlikuje višefunkcionalnim sufiksima i fleksibilnim padežnim sustavom.

Zaključno, istraživanje potvrđuje da japanski jezik raspolaze bogatim sustavom glagolskoga stanja koji istodobno demonstrira univerzalne tipološke značajke (pasiv, kauzativ) i jezično specifične značajke (pasiv kao sredstvo izražavanja empatije, dativni subjekt u spontanom stanju, morfološka polifunkcionalnost morfema *-(r)areru*). Time rad postavlja metodološki okvir za usporedbu kategorije glagolskog stanja u japanskom s kategorijom stanja u hrvatskom i drugim srodnim jezicima.

Zahvala

Ovim putem želim izraziti svoju zahvalnost anonimnim recenzentima na veoma detaljnim i korisnim komentarima bez kojih ovaj rad ne bi bio to što jest. Također, zahvaljujem Atsushiju Moriju na vrijednim sugestijama, kao i Yusaku Kanamoriju i Tomoko Ikeyi za komentare o primjerima. Za sve eventualne nedostatke i propuste odgovorna sam isključivo ja. Ovaj je rad dio institucijskog projekta *Japanski jezik i društvo: temeljni pojmovi i empirijska analiza* (1. 10. 2023. – 30. 9. 2027.) Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli.

Literatura

- BELAJ, BRANIMIR. 2004. *Pasivna rečenica*. Filozofski fakultet. Osijek.
- BIRTIĆ, MATEA; RUNJAIĆ, SINIŠA. 2019. Sintaktičko-semantička podjela psiholoških glagola u hrvatskome jeziku. *Filologija* 73. 1–25.
- CREISSELS, DENIS. 2016. Transitivity, Valency, and Voice. *European Summer School in Linguistic Typology*. Porquerolles. <http://www.deniscreissels.fr/public/Creissels-ESSLT.pdf> (pristupljeno 21. rujna 2025.).
- CREISSELS, DENIS. 2024. *Transitivity, Valency, and Voice*. Oxford University Press. Oxford.
- GLUMAC, DIVNA. 2015. *Kauzativ i glagolski rod u japanskom jeziku u poređenju sa srpskim jezikom*. Doktorski rad. Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu. Beograd.
- GLUMAC, DIVNA. 2019. Pasivna rečenica u nastavi japanskog jezika na početnom nivou i prevazilaženje problema njene upotrebe. *Tabula* 16. 75–101.
- HAYATSU, EMIKO. 2000. Gendai nihongo no voisu o megutte [O glagolskom stanju u suvremenom japanskom jeziku]. *Nihongogaku* 19(5). 16–27.
- HAYATSU, EMIKO. 2019. Nihongo no voisu [Glagolsko stanje u japanskom jeziku]. *Tokyo University of Foreign Studies, Journal of the Institute of Language Research* 24. 1–16.
- HOSHI, HIROTO. 1999. Passives. *The Handbook of Japanese Linguistics*. Ur. Tsujimura, Natsuko. Blackwell. Malden, MA. 191–235. https://www.blackwellpublishing.co.uk/content/BPL/Images/Content_Store/WWW_Content/9780631205043/007.pdf.
- HOSHI, HIDEHITO. 2025. Four types of passives in Japanese and their cross-linguistic implications. *Lingua* 315. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0024384124002043?via%3Dihub>.
- IORI, ISAO. 2001. *Atarashii Nihongogaku nyūmon – kotoba no shikumi o kangaeru* [Novi uvod u japansku lingvistiku – razmišljanje o mehanizmu jezika]. 3A Network. Tokyo.
- IORI, ISAO I DR. 2001. *Chū, jōkyū wo oshieru hito no tame no nihongobunpō handobukku* [Priručnik nastavnicima japanskog srednje i više razine]. 3A Network. Tokyo.
- ISHIZUKA, TOMOKO. 2017. The passive voice. *Handbook of Japanese Syntax*. Ur. Shibatani, Masayoshi; Miyagawa, Shigeru; Noda, Hisashi. De Gruyter Mouton. Berlin – Boston. 403–446. <https://doi.org/10.1515/9781614516613-012> (pristupljeno 21. rujna 2025.).
- JACOBSEN, WESLEY M. 2017. Transitivity. *Handbook of Japanese Syntax*. Ur. Shibatani, Masayoshi; Miyagawa, Shigeru; Noda, Hisashi. De Gruyter Mouton. Berlin – Boston. 55–96.
- KAGEYAMA, TARO. 2006. Property description as a voice phenomenon. *Voice and Grammatical Relations*. Ur. Tsunoda, Tasaku; Kageyama, Taro. John Benjamins. Amsterdam.

- KAGEYAMA, TARO. 2018. Events and Properties in Morphology and Syntax. U: *The Cambridge Handbook of Japanese Linguistics*. Ur. Hasegawa, Yoko. Cambridge University Press. Cambridge.
- KANAZAWA, HIROYUKI I DR. 2021. *Nihoongo no midare ka henka ka–koremade no Nihongo, kore kara no Nihongo*. [Japanese Language in Transition: Rules as We Know Them, and Those Yet to Come.] Hituzi. Tokyo.
- KAWAMURA, FUTOSHI. 2004. Ukemi, jihatsu, kanō, sonkei – dōshi rareru-kei no sekai. *Bunpō II, Asakura Nihongo kōza*. Ur. Onoue, Keisuke. Asakura shoten. Tokyo. 105–127.
- KINDAICHI, HARUHIKO. 1950. Kokugo dōshi no ichibunrui [Podjela glagola u japanskom jeziku]. *Gengo Kenkyu* 15. 48–63.
- KINSUI, SATOSHI. 1997. The influence of translation on the historical development of the Japanese passive construction. *Journal of Pragmatics* 28(6). 759–779.
- KISHIMOTO, HIDEKI. 2016. Valency and Case Alternations in Japanese. *Transitivity and Valency Alternations*. Ur. Kageyama, Taro; Jacobsen, Wesley M. De Gruyter Mouton. Berlin – Boston. 125–154.
- KISHIMOTO, HIDEKI. 2017. Case Marking. *Handbook of Japanese Syntax*. Ur. Shibatani, Masayoshi, Miyagawa, Shigeru; Noda Hisashi. De Gruyter Mouton. Berlin – Boston. 447– 496.
- KISHIMOTO, HIDEKI; KAGEYAMA, TARO; SASAKI, KAN. 2015. Valency classes in Japanese. *Valency classes in the world's languages*. Ur. Malchukov, Andrej; Comrie, Bernard. De Gruyter Mouton. Berlin – Boston. 765–805.
- KUDO, MAYUMI. 1995. *Asupekuto, tensu taikai to tekisuto*. Hituzi shobō. Tokyo.
- KUNO, SUSUMU. 1973. *Nihongo bunpō kenkyū*. Taishūkan shoten. Tokyo.
- KUNO, SUSUMU. 1983. *Shin Nihon Bunpou Kenkyu*. Taishukan. Tokyo.
- KUNO, SUSUMU. 1990. Passivization and thematization. *On Japanese and how to teach it*. Ur. Kamada, Osamu; Jacobsen, Wesley M. The Japan Times. Tokyo.
- KURODA, SHIGEYUKI. 1979. On the Japanese passives. *Explorations in Linguistics: Papers in Honor of Kazuko Inoue*. Ur. Bedell, George i dr. Kenkyusha. Tokyo.
- MAEKAWA, KIKUO I DR. 2014. Balanced corpus of contemporary written Japanese. *Language Resources and Evaluation* 48/2. 345–371. <https://doi.org/10.1007/s10579-013-9261-0>.
- MASUOKA, TAKASHI. 1987. *Meidai no bunpō – Nihongo bunpō josetsu*. Kurosio. Tokyo.
- MASUOKA, TAKASHI. 1991. Judō hyōgen to shukansei. U: *Nihongo no voisu to tadōsei*. Ur. Nitta, Yoshio. Kurosio. Tokyo. 105–121.
- MATASOVIĆ, RANKO. 2024. Napomene o propensativnoj konstrukciji u hrvatskome jeziku u kontekstu balkanskoga jezičnog saveza. *Filologija* 82. 119–130.

- MIHARA, KEN-ICHI. 1997. Dōshi no asupekuto kōzō. *Izbor kontrastivnih studija japanskog i engleskog jezika 7: Glagolsko stanje i aspekt*. Ur. Nakau, Minoru. Kenkyusha. Tokyo.
- MIHARA, KEN-ICHI. 2019. Zokusei judōbun no egaku sekai. *Kyoto Notre Dame Joshi daigaku kenkyū kiyō* 49. 59–69.
- MURAKI, SHINJIRO. 1991. Voisu no kategorii to bunkōzō no reberu. *Nihongo no voisu to tadōsei*. Ur. Nitta, Yoshio. Kurosio Publishers. Tokyo. 1–30.
- NIHONGO KIJUTSU BUNPOU KENKYŪKAI (NKBK). 2009. *Gendai nihongo bunpō* 2. (Predsjednik društva: Nitta, Yoshio). Kurosio. Tokyo.
- NISHIO, TORAYA. 1978. Jidōka to tadōka ni okeru imi yōhō no taiō ni tsuite. *Kokugo to kokubungaku* 55(5).
- NIITA, YOSHIO. 1991. Voisuteki hyōgen to jikoseigyōsei. *Nihongo no voisu to tadōsei*. Ur. Yoshio Nitta. Kurosio Publishers. Tokyo. 31–57.
- NIITA, YOSHIO. 1997a. *Nihongo bunpō kenkyū josetsu*. Kurosio Publishers. Tokyo. NIITA, YOSHIO. 1997b. Jihatsuteki ukemi. *Nihongo kenkyū* 17(16). 12–27.
- NIITA, YOSHIO. 2017. Basic sentence structure and grammatical categories. *Handbook of Japanese Syntax*. Ur. Shibatani, Masayoshi; Miyagawa, Shigeru; Hisashi, Noda. De Gruyter Mouton. Berlin – Boston. 447–496.
- NODA, HISASHI. 1991a. Nihongo no judōka to shiekika no taishōsei. *Bungei gengo kenkyū, Gengo-hen* 19. 31–51.
- NODA, HISASHI. 1991b. Bunpōtekina voisu to goitekina voisu no kankei. *Nihongo no voisu to tadōsei*. Ur. Nitta, Yoshio. Kurosio. Tokyo. 211–232.
- NODA, HISASHI. 1997. Nihongo to supeingo no boisu. *National Institute for Japanese Language and Linguistics*. 83–113.
- OKUDA, YASUO. 1978. Asupekuto no kenkyū o megutte (jō). *Kyōiku Kokugo* 53. 33–44.
- OKUTSU, KEIICHIRO. 1967. Jidōka, tadōka oyobi ryōkyokuka tenkei – jita dōshi no taiō. *Kokugogaku* 70.
- OKUTSU, KEIICHIRO. 1984. Bun no kumitate: SOV-kōzō to tachiba. *Nigongo no hataraki (Kōza: Nihongo no hyōgen)*. 192–222.
- POLANČEC, JURICA. 2015. O definiciji kategorije glagolskog stanja. *Filologija* 65. 113–130.
- SHIBATANI, MASAYOSHI. 1976. The grammar of causative constructions: A conspectus. *Syntax and Semantics 6: The Grammar of Causative Constructions*. Ur. Shibatani, Masayoshi. Academic Press. New York. 5–41.
- SHIBATANI, MASAYOSHI. 1985. Passives and related constructions: a prototype analysis. *Language* 61(4). 821–848.
- SHIBATANI, MASAYOSHI. 1990. *The languages of Japan*. Cambridge University Press. Cambridge.

- SHIBATANI, MASAYOSHI. 2000. Voisu. *Nihongo no bunpō 1 Bun no kokkaku*. Ur. Nitta, Yoshio; Masuoka, Takashi. Iwanami Shoten. Tokyo. 117–186.
- SHIBATANI, MASAYOSHI; KAGEYAMA, TARO. 2017. Introduction to the Handbooks of Japanese Language and Linguistics. *Handbook of Japanese Syntax*. Ur. Shibatani, Masayoshi; Miyagawa, Shigeru; Hisashi, Noda. De Gruyter Mouton. Berlin – Boston. vii–xxxii.
- SHIBUYA, KATSUMI. 1993. Nihongo kanō hyōgen no shosō. *Ōsaka daigaku bungakubu kiyō* 33(1).
- SHIGEMORI BUČAR, CHIKAKO. 2007. *Voice in Contrast – Japanese and Slovene*. Filozofska Fakulteta. Ljubljana.
- SRDANOVIĆ, IRENA; ŠPICA, DRAGANA. 2022. *Uvod u znanost o japanskom jeziku: Osnovna obilježja, glasovni sustav i leksički slojevi. I. svezak*. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Pula.
- STIPČEVIĆ, BALŠA. 2015. Dva tipa modalnih dativnih konstrukcija sa rečcom se. *Srpski jezik* 20. 173–193.
- SUZUKI, SHIGEYUKI. 1972. *Keitairon, josetsu*. Mugi shobo. Tokyo.
- TERAMURA, HIDEO. 1982. *Nihongo no shintakusu to imi. Svezak 1*. Kurosio Publishers. Tokyo.
- TERAMURA, HIDEO. 1984. *Nihongo no shintakusu to imi. Svezak 2*. Kurosio Publishers. Tokyo.

The Grammatical Category of Voice in the Japanese Language

The paper systematically defines the grammatical category of voice in Japanese and describes seven of its sub-types: the passive (including direct, indirect and possessive/affective passives), the causative, the potential/possibilitive, the spontaneous voice, the reciprocal construction, lexical voice (alternating intransitive–transitive verb pairs), and the periphrastic resultative *te aru*. These seven sub-types are then analysed against the seven prototype-based criteria for the category of voice proposed by Polančec (2015). The matrix evaluation shows that the passive and the causative form the core of the category, the potential, the reciprocal construction and *te aru* occupy a transitional zone, while the spontaneous voice, and the lexical alternation of intransitive–transitive pairs lie at the periphery. The paper offers a framework for further contrastive analyses between Japanese and Croatian.

Ključne riječi: glagolsko stanje, japanski jezik, pasiv, indirektni pasiv, kauzativ, tipologija, valentnost, padežne čestice

Keywords: voice, Japanese, passive, indirect passive, causative, typology, valency, case particles

